УДК 101.1:378.4

Мар'яна КОЛОТИЛО

ФІЛОСОФІЯ В ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ: ОБҐРУНТУВАННЯ, ЛЕГІТИМАЦІЯ, АПОЛОГІЯ

У статті здійснена спроба дослідження місця філософії у вітчизняних університетах технічного спрямування. На основі історичного аналізу особливостей становлення та розвитку науки в новочасову епоху з'ясовано передумови та причини втрати філософією свого методологічного потенціалу в структурі вищої технічної освіти. Зазначено, що впровадження процесу гуманізації сучасного освітньо-наукового простору, породженого об'єктивними закономірностями соціокультурного розвитку на кінець минулого століття, реактуалізує необхідність викладання філософських дисциплін в системі вищої технічної освіти. Також на основі констатації трансісторичного зв'язку університету та філософії, обґрунтовано вагоме значення останньої в процесі морально-культурного виховання та професійного зростання сучасних інженерів. Дослідження перспективних шляхів імплікації філософії до освітньо-наукової діяльності технічних університетів дозволило констатувати необхідність їх комплексної реорганізації у напрямку обґрунтування світоглядно-методологічних вимірів сучасного науково-технічного розвитку. Значну увагу акцентовано на потенціалі філософії у процесі розвитку навичок аргументаційного мовлення, а також значущості опрацювання оригінальних філософських текстів у контексті формування світоглядно-ціннісних орієнтацій студентства.

***Ключові слова**: філософія, університет, технічна освіта, гуманітаризація освіти, система «природа-людина-техніка», потенціал філософії в системі технічної освіти.*

Вже тривалий час поміж вітчизняною академічною спільнотою та представниками органів управління в галузі освіти триває дискусія щодо доцільності викладання низки гуманітарних дисциплін (зокрема філософії) в університетах технічного профілю. Спостереження за змістом та динамікою її розгортання дозволяє констатувати той факт, що здавалося б очевидна ідея про необхідність підготовки в технічних університетах не просто homo faber (людини вмілої), а фахівця-інтелектуала, спроможного до комплексного та соціально-відповідального розуміння засад функціонування системи «природа-людина-техніка», остаточно відходить в небуття.

Ще більш прикро стає від усвідомлення того, що необхідність вивчення філософії в університетах технічного профілю сприймається частиною сучасного студентства також без особливого ентузіазму. Викладачі філософських навчальних дисциплін підчас зіштовхуються з тим, що для молодої науково-технічної аудиторії властиве позитивістське відношення до філософії: наука розглядається студентами як абсолютна фундаментальна цінність, основний конституюючий стрижень еволюційного поступу цивілізації, в той час як філософії відводиться роль явища духовної культури людства, вивчення котрого увійшло до їх навчального навантаження.

Звісно, подібні погляди, поява котрих зумовлена переважно існуючими мисленнєвими шаблонами на кшталт «для чого інженеру (студенту технічного університету) філософія», не набули допоки «епідемічного характеру», проте сам факт їх існування та поширення у студентському середовищі викликає стурбованість та породжує прагнення виступити на захист філософії та гуманітарних дисциплін в цілому.

Якщо у випадку зі студентами заперечення актуальності викладання філософії може бути пояснене їх поки що віддаленним розумінням значимості гуманітарної компоненти в структурі комплексної професійної підготовки на сучасному етапі, то застосування цієї аргументації для пояснення дій та рішень представників органів управління в галузі освіти не може бути виправданим за жодних обставин. Скорочення годин на викладання філософських навчальних дисциплін призводить до того, що процес підготовки сучасного фахівця-інженера, покликаного володітити низкою універсальних та спеціалізованих компетенцій, наштовхується на серйозні перешкоди з боку організаційного та змістовного аспектів освітнього процесу в стінах його alma mater. Спробуємо проаналізувати окреслену нами проблему шляхом дослідження місця та ролі філософського знання в контексті реалізації професійної та загальнокультурної підготовки студентів вітчизняних технічних університетів.

Почати обговорення поставленого питання, на наш погляд, доцільно зі з'ясування контексту взаємодії філософії та університету як освітнього закладу, котрий відповідно до власної місії, визначеної ще з часу заснування самої інституції в середньовіччі, покликаний забезпечувати саме універсальну підготовку людини як особистості та фахівця у певній галузі професійної діяльності.

Філософія та середньовічний університет, що у філософсько-освітньому дискурсі осмислюється саме як класична модель цього освітнього закладу, перебували в нерозривному зв'язку один з одним, цілісність якого виступала гарантом їх самозбереження та обопільного розвитку. Саме філософія як галузь знання, що наділена потужним світоглядним,

і не менш вагомим методологічним потенціалом, уособлювала собою той рівень освіти, без отримання якого подальша професійна підготовка не могла бути здійсненою в цілому. У середньовічному університеті, як зазначає філософ К. Пігров, «через специфічну комунікацію з колегами, через соціалізацію в процесі залучення до знань виникала ідентифікація універсанта з трансцендентним, з граничними засадами буття. Університет, розкриваючи в такий спосіб вищі смисли буття, виступав філософічним у своїй глибинній сутності...» (Pigrov, 2001).

Тісні взаємозв'язки університетської інституції та філософії зберігаються і в інші історичні епохи. Зокрема, в ранній період новочасової епохи, коли університетська освіта підпадає під впливи тенденцій масовизації та вузької професіоналізації, зумовлені насамперед спеціалізацією наук, філософія відігравала роль інтегратора різних галузей як освітнього, так і наукового знання, недопускаючи тим самим їх остаточного розпаду на окремі, не пов'язані один з одним частини. Інтегруюча функція філософії як складової університетського дискурсу знаходила своє відображення також у суспільному бутті. Як зазначає К. Пігров, «...в умовах розподілу праці в духовному виробництві, аналогічного розподілу праці в матеріальному виробництві, коли в університеті панували центробіжні тенденції, роль філософії полягала в забезпеченні смислової кооперації диферсифікованого виробництва, забезпеченні єдності багатоманіття в позитивному знанні» (Ibid.).

Відтак, комплексний погляд на інституцію університету виявляє, що метою пропонованої в його стінах освіти не є звичне накопичення інформації, наскільки б корисною за своїм змістом вона не була. В університеті мова йде про трансляцію і продукування знань, тобто тих смислів, які можуть виникнути виключно за умови систематично, тобто з філософської призми, організованої інформації.

Вагомим у сенсі дослідження головного питання цієї розвідки є з'ясування подальшої долі філософії в університеті в новочасову епоху. Залишаючись фундаментом університетської міждисциплінарності, тогочасна філософія поступово сама набуває форми класичної новоєвропейської науки й підпадає під стихійний вплив диференціації, наслідком якої стала поступова втрата нею свого універсального змісту та власної унікальної методології. Саме тому в означений історичний час філософія, за словами польського філософа М. Квієка, «перестає концептуалізувати інституцію університету: давати їй філософську основу, обґрунтовувати її місію, об'єднувати її дискурси, а разом з тим і факультети» (Kviek, 2002).

На сучасному етапі ми є свідками того, як даний деструктивний процес досяг свого апогею: філософія стоїть перед питанням визначення власного онтологічного статусу (наука, мистецтво, форма світогляду),

пошуку свого місця серед природничих та гуманітарних наук, найбільш прийнятної форми поширення знань у контексті викликів глобалізованої інформаційної доби. Окрім того, представники природничих наук (фізики, хіміки, біологи), прагнучи максимально адаптувати філософське знання до потреб їх спеціальних наук, вдаються в тому числі до розробки власних курсів «спеціальної» філософії, а представники інженерно-технічних наук (теплотехніка, гідротехніка, електротехніка тощо), перебуваючи в органічному зв'язку з природничими науками, формують зміст власного знання в умовах звернення провідної уваги на фактичні досягнення природознавців. За таких умов статус філософії як самостійної галузі знання з міждисциплінарним потенціалом профанується, її зміст поступово редукується до рівня загальнонаукових банальностей, а її сутність вбачається у сукупності міркувань авторитетних осіб різних історичних епох щодо низки одвічних світоглядних питань.

Відтак, мусимо констатувати, що університетська освіта технічного профілю, в якій філософсько-гуманітарна складова завжди виступала невід'ємним атрибутом виконання нею власного суспільного призначення, втрачає свій людинотворчий зміст. Дослідження причин появи даних деструктивних тенденцій звертає увагу на особливості розвитку науки в середній та пізній періоди новочасової епохи, котрі спричинили кардинальні зміни в структурі суспільного виробництва в його матеріальній та духовній формах.

Новоєвропейська наука, історичний шлях розвитку якої в межах XVIII-XIX століть носив прискорений інноваційний характер, може бути охарактеризована словами американського вченого Д. С. Прайса як рух від «малої науки» до «великої науки» (Prajs, 1966). Представники «малої науки» уособлювали собою когорту інтелектуалів, зацікавлених у самому процесі наукового пізнання, а відтак не розглядали його утилітарно – з точки зору задоволення політичних інтересів, або ж можливостей отримання матеріальних дивідендів. Натомість формована «велика наука» як симбіоз верхівки вчених, промисловців та державної адміністрації виявила орієнтацію на промислово-інноваційні потреби індустріального суспільства, виступаючи в такий спосіб інструментом реалізації тогочасних науково-технічних революцій. Зростаючий суспільний вплив представників «великої науки» спричинив до життя часовий розрив між духовним та матеріальним сегментами суспільного виробництва: якщо структуру матеріального виробництва на початок XX століття вже визначали потужні автоматизовані машини, то зміст духовного виробництва – все ще «ремісничо-мануфактурні підходи».

Суспільний розвиток того часу був позначений також зростанням ролі мас в загальній структурі суспільства («підняття мас» за Х. Ортегою-

і-Гасетом), та вузькою професіоналізацією у всіх сферах матеріального й духовного виробництва, що призвело до засвоєння майбутніми фахівцями не стільки знань, скільки інформації, достатньої для виконання окресленого переліку професійних обов'язків. Тож, у тогочасній соціально-науковій картині світу університети стають орієнтовані на підготовку не вчених та всебічно освічених фахівців, а спеціалістів та наукових працівників, котрі об'єднуються в межах певних галузевих чи академічних науково-дослідницьких інститутів, розвиток наукової думки в яких зберігає ремісничо-мануфактурний устрій.

Сформовані за таких умов спеціалісти – випускники університетів на практиці виявляються не готовими до постановки та творчого вирішення нових дослідницьких завдань, оскільки їм бракує знань як в суміжних з їх галуззю науках, так і в сфері гуманітаристики. Науковці в межах «великої науки» залишаються поза безпосереднім інноваційним процесом, а відтак пропоновані їм в стінах університетів «корисні знання» стають нецікавими в силу того, що вони мисляться окремо від загального науково-творчого процесу в межах системи «природа-людина-техніка».

Звісна річ, розвиток науки протягом кінця XIX-XX століть вражає своїми відкриттями в галузі генної інженерії, підводного суднобудування, аерокосмічних досліджень, проте особливості її функціонування вказують на три обставини: по-перше, сама наука розвивається в межах технократичного мислення людини, що визначає її смислову залежність від пріоритетів технічної галузі; по-друге, наукові колективи, залучені до реалізації науково-технічних звершень, найчастіше виявляються «гвинтиками» в системі промислового технократизму; по-третє, формована за таких умов наука нічим не захищена від будь-яких антигуманних застосувань. Окремо слід зазначити й те, що «велика наука», на відміну від її попередниці за Д. Прайсом, характеризується доволі жорсткою ієрархією, успадкованою з традиційної «цехово-ремісничої» системи: із загального середовища науковців виділяються вчені-керівники та вчені-робітники, і командно-адміністративні форми взаємодії поміж ними не спроможні забезпечити їх творчу співпрацю.

Сучасний контекст функціонування науки також не сприяє позитивним сценаріям розвитку інноваційних процесів, оскільки зростання вартості засобів наукового виробництва виключає можливість для науковців без необхідних соціальних привілеїв бути повноцінними учасниками дієвих наукових розробок, а перспективи інноваційних процесів потрапляють в залежність від волі наукового чиновництва. Проблема відсутності інноваційного розвитку вітчизняної науки, а відтак і перспективного розвитку технічної освіти, з якими безпосередньо зіштовхуються сучасні студенти технічних університетів, у своїй суті стосується саме

постаті вченого як носія наукової істини (мова не йде про функціонерів від науки), його місця та позиції в структурі наукового виробництва та суспільного розвитку. У межах «великої науки» такий вчений виступає керованою фігурою зі сторони замовників наукових досліджень – власників матеріального й символічного капіталів, а відтак зміст, інноваційний характер науково-творчої діяльності, як і перспективи залучення до неї представників широкої наукової спільноти залежать від розстановки владно-політичних та економічних сил на поточний момент.

Таким чином, можна констатувати, що розвиток науки протягом попередніх двох століть призвів до її дегуманізації, наслідком котрого стало смислове рознесення двох культур – фізиків та ліриків (Snou, 1973), від якого постраждали як представники природничо-технічних наук, так і гуманітарних. Закономірно, що дегуманізація науки сприяла дегуманітаризації університетської освіти, негативні наслідки якої для цивілізаційного розвитку вже були очевидними на кінець XX століття.

На сучасному етапі проблема інтеграції двох культур в освіті й науці загострюється ще й тому, що біологічний та духовний розвиток цивілізації більшістю науковців й філософів оцінюється як критичний, і пов'язується з перебуванням людства на межі антропологічної катастрофи, породжуваної тотальним зниженням міри соціальної відповідальності особистості за результати власної діяльності, егоїстичним ставленням до оточуючого світу тощо. У такій ситуації пріоритетами суспільного мислення виступає взаємозалежний розвиток науки, освіти та етики, що ставить питання про «ціну» науково-технічних розробок, їх значення для самозбереження, самовідтворення та подальшого розвитку людини. Якщо раніше вчений вважав своїм головним завданням отримання істини, не враховуючи результатів її застосування на практиці, то в сучасних умовах гостро постає питання про необхідність піддання моральній «оцінці» кожного кроку науковця в напрямку подальшого здійснення науково-технічного прогресу. Пошук істини має бути підпорядкований більш високій цілі: зокрема, свого часу ще Платон зазначав, що ідея Блага завжди стоїть понад ідею Істини (Platon, 2003).

На сучасному етапі і природничі, й технічні науки, які піклуються про власну об'єктивність, визнають, що ми маємо доступ до природи й техніки лише за посередництва кінцевого вікна, котрим виступає наше суб'єктивне знання та його суб'єктивна конструкція. Відтак, стан людського духу, що є традиційною сферою інтересів гуманітарних наук, стає умовою певного рівня емпіричного дослідження та його результатів – єдино визнаною реальністю природничих та технічних наук. Сучасний гуманітарний дискурс в освітньому просторі університетів, на погляд словацького філософа Б. Косової, покликаний здійснити у системі тех-

нічної освіти смисловий поворот, ознаменований появою та розвитком антропологічного, етичного, екологічного та трансцендентного трендів як інноваційних вимірів людиноцентризму в природничо-технічному знанні (Kosova, 2012).

Окреслені позиції відповідають методологічним настановам сучасної постнекласичної науки, в якій вагому роль відіграє саме суб'єкт дослідження, його не лише професійні, але й соціально-психологічні та світоглядні погляди, оскільки саме від них залежить міра розуміння дослідником впливу його наукової діяльності на збереження природного навколишнього середовища та людини як її підсистеми. Дана призма осмислення системи «природа–людина–техніка» актуалізує необхідність гуманітаризації сучасної науки, що визначає потребу природничих та інженерно-технічних напрямків науки в кадрах, котрі за рахунок освоєння філософсько-гуманітарних дисциплін володіють сформованим світоглядно-етичним поглядом на світ. У системі технічної освіти доцільно використовувати «мову» гуманітарних наук, мову культури, котра розкриває «людський вимір» техніки як способу людського існування та діяльності. Вивчення етики науки, етики інженерної діяльності, біоетики, філософії науки й техніки дозволяють виявити практичні аспекти синтезу гуманітарного та професійного знань в структурі сучасної науки.

Зазначені тенденції перспективного розвитку науки знаходять своє відображення в змісті освіти, актуальність яких лише набирає ваги в умовах констатації нерозривного зв'язку даних соціокультурних феноменів у межах університетської корпорації. У системі технічної освіти гуманітарні дисципліни сприяють формуванню спроможності студентів до конструктивної інтеріоризації нових знань, розуміння місця своєї професії в системі соціально-історичних практик, що в комплексі сприяє зростанню конкурентоздатності випускників технічного університету на сучасному ринку праці. Саме тому духовна складова суб'єкта технічної діяльності, якісна характеристика його моральної свідомості є не менш вагомими за його професійні якості. Прогнозування результатів розвитку та об'єктивації технознання, що також належать до переліку компетенцій професії інженера, вимагає ґрунтовної гуманітарної експертизи дослідницьких проектів.

Значення філософії в структурі університетської підготовки студентів технічного профілю може бути осмислене відразу в декількох вимірах – особистійно-рефлексійному та методологічному, котрі спільно й закладають підвалини розуміння її значення та ролі в освітньому процесі.

Особистісно-рефлексійний потенціал філософії розкривається в контексті того, що університетська освіта передбачає оволодіння не лише певними професійними знаннями та навичками, але й тими компетен-

ціями, що дозволяють випускникам вирішувати стратегічні завдання, мислити творчо й критично. Так, на загальнокультурному рівні філософія долучає людину до культури абстрактного мислення, що сприяє формуванню аксіологічної свідомості, навчає способам та формам аргументації власної позиції, актуалізує критичний потенціал особистості у ситуації протистояння нав'язуваним соціальним штампам та кліше.

Особливістю саме університетських освітньо-наукових практик виступає те, що в їх межах технічні знання знаходять своє втілення в технічній творчості, в діяльності інженерів як творців та винахідників ідей, а не лише їх виконавців, а відтак філософія виконує методологічну роль у розвитку технічних наук. Філософія поєднує в своєму змісті гуманітарне та природничо-наукове знання, що створює додаткові можливості для інтеграції гуманітарного та технічного знання; значущість такої інтеграції на сучасному етапі полягає в тому, що без гуманітарної складової технічна освіта опиняється на периферії соціальних змін, тих цілей та цінностей, що надають смисл будь-якій освіті.

Відтак, філософія сприяє формуванню творчого інженерного мислення, що в методологічному вимірі виступає ресурсом розробки та впровадження інновацій в науково-технічній діяльності. Парадоксальність ситуації полягає в тому, що ресурсам філософії у питанні розробки новаторських ідей та рішень підчас не надають належної уваги. Причиною цього може виступати той факт, що викладання філософії в технічному університеті повинно здійснюватися з врахуванням специфіки технічних наук та власне технічного знання.

Областю технічного знання є все те, що створено людською діяльністю, є породженням її свідомості та слугує її цілям. У технічній галузі процес науково-інноваційного виробництва передбачає такі етапи як мисленнєве конструювання об'єкта, створення проекту, розробка конструкції, а тому саме у владі технічного мислення перебуває процес удосконалення природного середовища, його зміни, детермінованої потребами людства. У вирішенні ж питання про зміст потреб, і характер змін якраз і виявляється значима роль філософії, котра покликана обґрунтувати методологічний та гуманістичний вимір проблеми, вказати найбільш продуктивні вектори застосування технічних знань в контексті природозбереження та людинозбереження. Відтак, філософія в технічному університеті на методологічному рівні має орієнтуватися на актуальні проблеми розвитку технічних наук та тих областей суспільного розвитку, якими вони покликані опікуватися. Методологічний потенціал філософії в галузі технічного знання може бути проілюстрований на прикладі того значення, якого набуває філософія як методологія наукового пошуку в періоди «наукових революцій», коли саме наука як соці-

альний інститут переживає етап сутнісних ідейних та змістовних трансформацій (М. Коперник, І. Н'ютон, Б. Рассел, В. Гейзенберг та ін.).

Обґрунтування найбільш перспективних шляхів викладання філософії у технічному університеті передбачає з'ясування особливостей власне філософії у порівнянні з іншими навчальними дисциплінами. Навчання філософуванню не може бути простим, оскільки філософське знання не належить до тієї форми знання, яке може бути викладене як сукупність готових фактів, істин, положень, котрі слід вивчити. У випадку з філософією необхідна не лише готовність засвоєння чужих ідей, але й уміння мислити самостійно. З іншої сторони, слід застерігати студентів від хибних уявлень про те, що філософія доступна всім, а відтак нею може займатися кожен, хто матиме бажання й намір. Іноді доводиться чути такі думки із студентських лав: кожна людина є філософом у тій мірі, в якій вона ставить перед собою одвічні світоглядні питання. Дане розуміння є невірним у своїй суті, оскільки розмови «про життя» ще не є філософуванням, а виступають радше міркуваннями, що відповідають здоровому глузду. Відтак, вагомим є уміння показати студентам недопустимість тлумачення філософії з будь-якої методологічно невірної позиції, обґрунтовуючи натомість її як доказове, логічно коректне знання, котре існує відразу в двох іпостасях: як наука, що має власний предмет та міждисциплінарний методологічний потенціал, а також як форма теоретичного світогляду людини, що торкається граничних смислів буття людини в світі.

Трансляція філософського знання в освітньому процесі технічних університетів передбачає імплікацію його змісту одночасно в навчальному та науковому аспектах. У першому випадку, мова йде першочергово про розробку та включення до освітніх програм вузів філософських навчальних дисциплін не в якості «гуманітарного доважку», а як того актуального знання, котре вказує на найбільш затребувані конкретно-історичним часом сфери застосування набутих ним професійних знань та вмінь.

Разом з тим, наявність дисциплін філософського циклу в переліку освітніх програм сама по собі не спроможна вирішити в повній мірі проблему забезпечення дійсної гуманізації та гуманітаризації технічної освіти, якщо ці навчальні курси не будуть інтегровані до самостійної наукової роботи майбутніх фахівців. Однією з перспективних форм інтеграції може стати включення до програм студентських наукових проектів, курсових та дипломних робіт професійно орієнтованих тем з гуманітарним змістом дослідницького характеру. На наш погляд, це дозволило б оптимізувати професійні інженерні знання в багатоманітному соціокультурному полі, та сприяло б орієнтації студентів в актуальних крос-культурних, екологічних та інших умовах їх життєдіяльності. Розробка та пропозиція подібних освітніх програм можлива за умови ко-

ординованої навчально-наукової роботи випускових кафедр та кафедр гуманітарного спрямування.

Значимий вплив філософії на процес забезпечення виховання студентів як гармонійно розвинених особистостей, а також формування універсальних компетенцій у майбутніх інженерів є доволі дослідженою темою, котра не потребує додаткових аргументацій. На відміну від теоретичних міркувань, методологічний аспект реалізації людинотворчого та культуротворчого потенціалів філософії в освітньому процесі технічних університетів є недостатньо осмисленим та потребує з'ясування практичних шляхів свого втілення.

Фундаментальним питанням щодо організації та проведення занять з філософії постає питання щодо їх змістовного наповнення. До цього часу у вітчизняних університетах не лише технічного, але й інших профілів, свою актуальність зберігає усталена форма трансляції спершу викладачами на лекціях, а потім студентами на практичних заняттях філософських вчень авторитетних «любомудрів» в історико-хронологічному порядку, котра попри свою беззаперечну вагомість та цінність, не може виступати завершеною методикою проведення аудиторних занять. Не претендуючи на оригінальність думки, слід наголосити на тому, що практичні заняття з філософії слід вибудовувати у формі бесіди, діалогу, з обговоренням не лише тих ідей, котрі були втілені в оригінальних текстах, але й тих, котрі тут і зараз формують нові смисли філософії. Сучасний філософ В. М. Розін з цього приводу зазначав наступне: «...в курсах викладання філософії немає сенсу переповідати звично провідні філософські системи ... Ціль має бути іншою: ввести в реальність філософської думки та праці, увиразнити основні підходи та напрямки філософської думки, основні теми та проблеми, обговорювані філософією» (Rozin, 2007). Саме тому лекції з філософії мають бути орієнтовані не стільки на ґрунтовне ознайомлення студентів з історією філософської думки, скільки на появу та підтримання у слухачів інтересу до філософського знання, тих світоглядних проблем, котрі намагається осмислювати філософія, цінність яких в аспекті їх трансактуальності буде надзвичайно високою. Лекції мають стати дійсною лабораторією думки, в межах яких будуть презентовані області проблематизації як провідні варіації постановки сучасних філософських проблем.

Не менш вагомою в освітньому процесі виступає проблема вибору найбільш ефективної методики розгляду питань, зазначених в тематиці практичних занять. У даному питанні, на наш погляд, слід звернути увагу на можливості застосування проблемно-орієнтованого підходу в освіті, відповідно до якого філософські питання, котрі розглядаються в межах онтології, гносеології, аксіології тощо набували б для студентів практич-

но-життєвої значущості та цінності. У контексті пошуку відповідей на поставлені на розгляд на заняттях питання, що в силу гуманістичного сенсу філософії є актуальними для кожної людини, студентами й можуть бути застосовані в якості аргументації чи контраргументації знання різних філософських концепцій, а також погляди представників філософської думки минулого й сучасності. Зміст конкретних питань, що виносяться на розгляд, мають відповідати сучасним науковій та світоглядній картинам світу, що дозволить виявити актуальні філософські проблеми та внесок сучасних філософів-науковців у їх вирішення. У контексті зазначеного, найбільш продуктивним для проведення практичних занять виступатиме дискусійний режим, який й дозволить з однієї сторони формувати у студентів навички ведення диспутів, а з іншої – підкреслити діалогічний характер філософського мислення та мовлення.

Окремої уваги заслуговує питання щодо необхідності включення до переліку навчальних завдань роботи з філософськими текстами. Перевагами опрацювання студентами філософських праць, котрі попри певну складність у їх освоєнні все ж володіють потужним мисленнєво-розвиваючим потенціалом, виступають такі: висока концентрація філософських смислів, що торкаються тих чи інших світоглядних проблем; можливість в процесі аналізу філософських текстів відкриття не лише ідей автора, але й того, що приховано в природі самої людини – вміння дивуватися та вміння роздумувати; можливість широкої інтерпретації прочитаного, а відтак формування різних висновків у студентів, котрі мають бути спільно обговорені на заняттях; розвиток аргументованого мовлення, навичок оформленості думки в процесі презентації прочитаного.

Таким чином, провідними завданнями практичних занять з філософії має стати формування у студентів власних точок зору щодо змісту поставлених на обговорення філософських проблем, забезпечення процесу взаємообміну думками між всіма учасниками занять, сприяння усвідомленню ними практичної значущості сформованих поглядів як на їх власне майбутнє, так і на розвиток сучасної історії, науки, культури тощо.

Перелік вагомих питань, що актуалізують розгляд різних аспектів буттєвого статусу філософії в освітньому просторі технічного університету не може бути вичерпаним у рамках однієї статті, відтак закономірним є продовження розпочатих наукових розвідок. Разом з тим, характер сучасної дискусії щодо місця та значення філософії в системі технічної освіти дозволяє обгрунтовано свідчити, що основний методологічний ракурс її проведення має бути сформульований не в контексті вирішення питання про доцільність чи недоцільність викладання філософії в технічному університеті, а проте в якій формі, та в який спосіб це викладання буде здійснюватися найбільш ефективно.

Література:

1. Kosova B. (2012) Krizis obrazovanija i zadača universitetov i obščestvennych nauk / B. Kosova // Vyšča osvita Ukrainy. – 2012. – S. 25-30.
2. Kviek M. Mistse filosofii v universyteti. Mynule, teperishnie, maibutnie / M. Kviek // Dydaktyka filosofii na pochatku XX stolittia. – Poznan': Humaniora, 2002. – S. 11–126.
3. Pigrov K. S. (2001) Universitet i filosofija / K. S. Pigrov // Miscellanea humanitaria philosophiae. Očerki po filosofii i kul'ture. – Serija «Mysliteli». – Vyp. 5. – Sankt-Peterburg: Sankt-Peterburburgskoe filosofskoe obščestvo, 2001. – S. 157-169.
4. Platon (2003) Gosudarstvo / Platon // Drevnegrečeskaja filosofija: Ot Platona do Aristotelja / Platon. – Moskva: AST; Charkov': Folio, 2003. – S. 91–438.
5. Prajs D. S. (1966) Malaja nauka, bol'šaja nauka / D. S. Prajs// Nauka o nauke. – Moskva: Progress, 1966. – S. 281–384.
6. Rozin V. M. (2007) Filosofija obrazovanija: ètjudy-issledovanija / V. M. Rozin. – Moskva: Izd-vo Moskovskogo psichologo-social'nogo instituta; Voronež: Izd-vo PO «MODÈK», 2007. – 576 s.
7. Snou Č. P. (1973) Dve kul'tury i naužnaja revoljucija / Č. P. Snou. – Moskva: Progress, 1973. – 146 s.

***Марьяна Колотыло*. Философия в техническом университете: обоснование, легитимация, апология**

В статье предпринята попытка исследования места философии в отечественных университетах технического направления. На основе исторического анализа особенностей становления и развития науки в эпоху Нового времени выявлены предпосылки и причины утери философией своего методологического потенциала в структуре высшего технического образования. Отмечено, что внедрение процесса гуманизации современного научно-образовательного пространства, детерминированного объективными закономерностями социокультурного развития на конец прошлого века, реактуализует необходимость преподавания философских дисциплин в системе высшего технического образования. Также на основе констатации трансисторической связи университета и философии обоснованно значение последней в процессе морально-культурного воспитания и профессионального роста современных инженеров. Исследование перспективных путей импликации философии в образовательно-научную деятельность технических университетов дало возможность констатировать необходимость их комплексной реорганизации в направлении обоснования мировоззренчески-методологических измерений современного научно-технического развития. Значительное внимание акцентировано на потенциале философии в процессе развития навыков аргументационной речи, а также значимости изучения оригинальных философских текстов в контексте формирования ценностных ориентаций студенчества.

***Ключевые слова**: философия, университет, техническое образование, гуманитаризация образования, система «природа-человек-техника», потенциал философии в системе технического образования.*

***Mariana Kolotylo*. Philosophy at the Technical University: Justification, Legitimation, Apology**

The article is an attempt to research a place of philosophy in technical Universities. Based on the historical analysis of the features of formation and development of science in the era of Modern age the author reveals the backgrounds and reasons of the loss of methodological potential by philosophy in the structure of higher technical education. It is noted that the implementation process of humanization of contemporary educational and scientific space determined by objective laws of social and cultural development at the end of the last century actualizes the necessity of teaching philosophical disciplines in higher technical education. Based on the statement of transhistorical connection between the university as an institution that aims to provide students with a comprehensive training and philosophy as a universal type of knowledge, the author underlines the significance of philosophy in the moral and cultural education and professional development of contemporary engineers. It is analyzed two key dimensions of philosophy in the structure of present-day university education such as personal and critical. These dimensions promote universal competence of future professionals and methodology that focuses on the humanistic dimension of science and allows them to identify actual problems of natural and technical sciences. Research of the future ways of philosophy implication to educational and scientific activities of technical universities gave an opportunity to state the need for their comprehensive reorganization of the contents of different types of educational and scientific activities towards the study of the world view and methodological dimensions of contemporary scientific and technological development. Particular attention is paid to the potential of philosophy in the development of communicative abilities, and the importance of working out of original philosophical texts in the context of becoming the critical thinking of students and their value orientations.

***Keywords**: philosophy, university, technical education, humanitarization of education, system «nature-human-technics», potential of philosophy in the system of technical education.*

Колотило Мар'яна Олексіївна – кандидат філософських наук, викладач кафедри філософії Національного технічного університету України «КПІ».

E-mail: fortitudea@yandex.ua

Kolotylo Mariana – candidate of philosophical sciences, lecturer of the department of philosophy at National Technical University of Ukraine «KPI».